

IDEE. Ühiskonnas võiks olla kokkulepe, et noored aitavad eakatel omandada spetsiifilisi arvutioskusi, näiteks kui on

Viiendik Eesti ühiskonnast oskab arvutit kasutada

TIINA
TAMBAUM
teadur

se tõttu tähendab inimese astumist kõige suurema riskiga gruppi. Kahjuks välja paistab asi risti vastupidi – pensionärid on ju üks väheseid ühiskonnagruppe, kelle hingespüsimise eest on võtnud vastutuse riik.

Riskid oleksid justkui maandatud. Lahke süsteemi tagant ei ulatu me nägema, et nüüd, saades riigilt küll leivarahha, vastutab inimene absoluutselt kõige muu eest enda elus ainult ise.

Kellelegi pole vaja, et ta õpiks juurde mõne oskuse; kellelegi ei tekita ebamugavust või otsust kahju, kui ta on haige; kedagi ei huvita, kas ta mitte liiga vähe ei liigu või liiga palju teekat ei vaata; keegi ei oota ega arva, et ta peaks osalema kogukonnaelus või mõjutama ühiskondlikke protsesse.

Kui pensionieas inimene peab sidet nutitelefoni, on aktiivne seltsielus ning suudab oma oskustega kauba- või teenuste turul lisaraha teenida, on ümberkaudsed rõõmsad ja ülalatu, sest see ületab nende ootusi. Me oleme harjunud imestama selle üle, kui vanem inimene käib eluga kaasas, mitte selle üle, kui ei käi.

Iseäranis veidraks muudab sellise suhtumise see, et kõneldes pensioniealistest, ei räägi me üksikutest raukadest, vaid ligi veerandist Eesti elanikkonnast. Tegelikult ei hakka inime-

ne, kes jääb pensionile, veel suurema – me elame veel vähemalt 15–20 aastat.

Vahetult pärast valimisi löi laineid graafik e-valimistel osalenute kohta vanusegrupiti. Virgo Kruve avaldas täiesti eba-professionaalse tulpdigrammi, kus e-valijad olid kuni 59. eluaastani esitatud viieaastaste vanusegruppide lõikes, 60+ vanuses e-valijad olid aga esitatud kõik ühes tulbas koos.

Kuna 60+ vanuses inimesed moodustavad kolmandiku täiskasvanud elanikkonnast, siis poleks olnud vaja imestada, et nende seas oli ka rohkem e-valimistel osalenuid kui näiteks kitsas vanusgrupis 25–29.

SHARE uuringu tulemused näitavad, et 50+ vanuses eestimaalastest pole arvutit kunagi kasutanud 41 protsenti.

Sõnum «kahtlasest» või «rõõmustavast» tulemusest, kes kuidas asja nägi, levis aga kulutulena. Olen käinud viimasel kuul palju esinemas vanemaelaste õppimise teemal ning vaid vähestel üritustel ei kerkinud spontaanselt üles teema 60+ nii-öelda tublist tulemusest e-valimistel.

See eba-professionaalne graafik osutas ilmekalt mitmele ühiskonnas valitsevale väärtusele. Esiteks, kust tuleb

idee esitada aktiivsuse näitajaid 60+ vanuses inimeste kohta kokku? Mida ühist on 65-aastaselt ja 85-aastaselt?

Ei oska nagu seletada täpselt, aga noh, neil on pikk elu seljataga. Hästi, ma siis küsin, mida ühist on 45-aastaselt ja 65-aastaselt? Ei noh, nemad on muidugi erinevad. Neil on erinevad kohustused, erinev elukogemus, erinevad rollid. Aga mis momendil need 20-aastase vanusevahega inimesed siis järsku sarnasteks muutusid?

Teine fakt, mis vildakast graafikust välja tuli, ütleb, et e-valimistel osales ainult iga kümnes inimene vanuses 60+. On see tõesti tulemus, mille üle uhkust tunda? Me muidugi ei tea, kui paljud kodanikest ei tahtnud e-valida või üldse valida, kuid vaatamata sellele ühildub kesine tulemus meie teadmistega selle kohta, kui suur on vanemasse keskikka ja pensioniikka jõudnute seas arvutioskustega inimeste osakaal.

Eurostati 2011. aasta uuringu andmetel oli oskajaid vanusegrupis 50–64 Euroopa Liidus keskmiselt 55 protsenti ja meil samal aja läbi viidud täiskasvanute oskuste uuring ei näidanud Eesti kohta paremat seisut (50,3 protsenti).

Vanusegrupis 65–74 oli Euroopas internetioskustega inimesi 31 protsenti, meil samast ajast «sedavõrd vanade» ini-

meste kohta statistikat polegi. 2013.–2014. aastal tehtud SHARE uuringu tulemused näitavad, et 50+ vanuses eestimaalastest pole arvutit kunagi kasutanud 41 protsenti ja neile lisaks hindab oma oskusi halvaks 16 protsenti. Oleme selliste näitajatega ülejäänud 14 maa seas ühed kehvematest, Taanis näiteks on täiesti ilma oskusteta vaid kümnendik.

Arvutioskustega inimeste arv kasvab vanema elanikkonna seas sedamööda, kui palju jõuab kasutajaid nooremate seast vaadeldavasse vanusegruppi. Teisisõnu, oskajate arv kasvab vähe seeläbi, et vanemad inimesed õpiksid.

Miks nad siis ei õpi? Isikliku uudishimu ja motivatsiooni mehed ja naised on ennast asjaga kurssi viinud, ülejäänutelt seda keegi ju ei ootagi. Pensionitunnistusega annaks riik justkui välja õppimisest ja arenemisest vabastuse. Tihti on arvuti kodus olemas, aga «seda kasutavad nooremad, kui külla tulevad». Haagis iseeneest liikuma ei hakka!

Uuringud kinnitavad, et arvutiasjanduses algajad täiskasvanud kursusele ei kipu. Gruppitunnid annavadki efekti alles siis, kui mingi tase on juba saavutatud. Vanemad inimesed eelistavad õppida omal käel katsetades ning küsida nõu just siis ja selle kohta, kui arvuti es

Kui inimene jääb vanuse tõttu töölt eemale, on ta justkui haagis, mille eest auto lahti ühendatakse. Mõned neist on tööelu jooksul ettenägelikult endale rolleri soetanud, mida pensionipõlves ette rakendada – neid ootab oskus või hobi, mis pakub eneseteostust ja väljakutset. Ülejäänud vajaksid järeleaitamist.

Kolm aastat tagasi avaldasid Belgia ja Ameerika teadlased mahuka uuringu, kus sai kinnitust tõdemus, mida lähedaste pensionile jäämist kõrvalt näinud kaasteelised olid juba ammu aimanud.

Sõltumata inimese terviskust seisukorrast, senisest karjäärist või haridusteedest on inimese pensionile siirdumine seotud kognitiivsete võimete langusega. Vaja on ainult 12 kuud ning kasutuseta haagis ongi roostes ja rohtu kasvanud ning mõne aja pärast ka poolde rehvi maasse vajunud.

Otsus lõpetada tööelu vanu-

uuta või taastada arvutiseadeid.

ab arengutõuget

tekib tõrge. Kümmeaastat tagasi löi Ameerika koolisüsteemis laineid Apple'ilt idee saanud liikumine «Geeniuste kabinet». Õpilased olid iga koolipäeva lõpus esindatud teatud tundidel väljakuulutatud kohas ning sama kooli õpilased ja õpetajad tulid neilt küsida konsultatsiooni, näiteks kuidas kasutada Powerpointi võimalusi või kuidas saada arvutiekraanile tagasi harjumuspärane pilt.

Kooliõpilased saaksid ka hakkama oma küla ja linnaosa vanemate inimeste konsulteerimisega. Üksteist täiendavad kontaktid noorte ja vanade vahel suurendaksid kummagi poole tõsiselt võetavust ühiskonnas.

Tarvis on ühiskondlikku kokkulepet, koostööd õpilaste vahel ning teatud juhtudel ka valla toetust noorte juhendajate transpordikulude katmiseks. On vaja selget sõnumit, mis vanema inimese jaoks tähendab luba võtta kokkulepitud kellaajal teatud telefoninumber ja kutsuda arengupausi ületamiseks välja abi.

Tiina Tambaum on Tallinna Ülikooli Eesti Demograafia Instituudi nooremteadur.

Arvutiabi võiks eakatel olla vaid telefonikõne kaugusel ja seda võiks talle anda kodukandi õppurid. Selline suhtlus rikastaks mõlemaid pooli.

KOMMENTAAR

SIRJE NIITRA
toimetaja

Kõrvalolevas loos teeb eakate käekäigu pärast muretsnev teadlane ettepaneku, mida ei saa tähelepanuta jätta. Miks on võiks noored, kes nutimaailmas kui oma kodus toimetavad, ulatada abistava käe mitte ainult oma vanemale-vanaisale, vaid ka näiteks naabrimemmele või kohaliku omavalitsuse kaudu mõnele päris võõrale aastates inimesele?

Tiina

Tambaum ei mõtle selle all arvuti algõpet, mida näiteks Tallinna keskraamatukogu suisa tasuta jagab. Enamikul pensioniealistest on elementaarsed oskused olemas, aga nad jäävad aeg-ajalt hätta mõne konkreetse toimingute tegemisega.

Nutitelefonide ja tahvelarvutite mudelite ning operatsioonisüsteemide paljususe paneb aeg-ajalt pead murdma sageli ka nooremad inimesed ja kõigil pole alati oma kodust oskajat inimest võtta.

Tallinna keskraamatukogu direktori Kaie Holmi sõnul pole harvad juhud, kui raamatukokku tuleb inimene alles pakendis seadmega, mis talle on kingitud, kuid millega ta midagi peale ei oska hakata.

«Ka kipuvad seadme ostmisel müüja antavad juhised olema üsna napid või segased ja võivad suures ostmisärevuses ära ununeda,» lausub ta.

Riigikogu liige Artur Talvik haakus ideega, mille hindab väga nutikaks, kohe, kui sellest kuulis. Ta lubas panna küsimuse arutlusele Kuusalu vallas, mille arengukomisjoni ta kuulub, ja rääkida ka kohaliku kooli direktoriga. «See idee vajab väikse pinna peal katsetamist, et kas tul-lakse kaasa. Kui hakkab

toimima, siis usun, et levib kulutulena üle riigi.»

Teatud raskuseks, mille ületamiseks tuleks kindlasti mõelda, pidas Talvik noortel vanadega ühise keele leidmist, et nende selgitustest ka aru saadaks. Ehk tuleks selleks koguni koolitusi teha. Teisest küljest elavdaks see põlvkondadevahelist suhtlust, mis on omaette väärtus, lisas ta.

Küsisin arvamust ka Kostivere kooli direktorilt Vaido Niinesalult, kelle sõnul oleks neil võimalik asja korraldada kohaliku sotsiaalkeskuse baasil, kus eakad nagu niil koos käivad ja mis asub koolimajast vaid 300 meetri kaugusel. Kasutada võiks seejuures kooli sees juba toimivat VOSK (Võta Oma Seade Kaasa) meetodit.

«Kui eakal inimesel on mingi oma nutiseade, siis võiks noored aidata tal sellega sõbraks saada ja näidata mõningaid lihtsaid liigutusi, et nad kartusest üle saaks,» märkis kooli-juht.

Ta lisas, et Kostivere koolis on palju noori õpetajaid, kuid nemadki ei häbene vahel õpilastelt nõu küsida. «Mulle tundub, et algklasside õpilased on isegi oma vanematest koolikaaslastest selles osas targemad, sest nemad on juba sündinud nutiseadmete keskel,» lausub Niinesalu.